

spoločenským bytím a spoločenským vedomím stávajú sa složitejšími a mnohostrannejšími tou mierou, akou sa spoločnosť vzdialuje od najnižších stupňov svojho vývinu.

So vznikom tried a potom národov vynorila sa úplne nová oblasť spoločenského bytia — politika. Triedny boj si vynútil politickú ideológiu ako špecifickú oblasť spoločenského vedomia. Urýchlene sa vydeľujú a osamostatňujú i ďalšie formy spoločenského vedomia — filozofia, morálka, umenie atď. Dochádza k situácii, keď spoločenské bytie nie je „odkázané“ na priamy a bezprostredný vplyv; oteraz môže pôsobiť na jednotlivé formy spoločenského vedomia sprostredkované — prostredníctvom iných jeho foriem.

V poslednej časti state zaoberá sa autor vnútornými zdrojmi vývinu spoločenského vedomia. Podčiarkuje, že mimo spoločenského bytia na duchovný vývin spoločnosti veľmi vplyvajú i také príčiny, ktoré vyvierajú z povahy samého spoločenského vedomia. Treba sem zahrnúť vzájomné pôsobenie jednotlivých foriem spoločenského vedomia, vplyv kultúrneho dedičstva a tradícií, ako aj ideové protirečenia a boj rozličných názorov. Nebyť týchto vnútorných faktorov, mnohé dejinné fakty by nás uviedli do rozpakov. Tak napr. epocha raného feudalizmu v západnej Európe! Ako je možné, že obdobie víťazného nástupu feudalizmu nebolo sprevádzané rozvojom spoločenského vedomia? No ak si uvedomíme dosah takej nepopierateľnej skutočnosti, akou bolo centrálné postavenie kresťanského náboženstva v systéme spoločenského vedomia feudálnej Európy, prestane byť tento jav nepochopiteľným. Veď tam, kde moc kresťanstva nesiachala, ako napr. v Arabskom kalifáte, podnikli raný feudalizmus skvelý rozvoj vied, literatúry a umenia. (rr)

R. O. GROPP, *K OTÁZKE MARXISTICKÉ DIALEKTICKE LOGIKY JAKO SYSTÉMU KATEGORIÍ* (Voprosy filosofii, č. 1, roč. 1959.)

Řada současných marxistických filosofů se snaží vybudovat samostatný všeobecný systém filosofických kategorií, který si jinak různě vykládají. Jedni tento systém kategorií ztotožňují s celkovou strukturou mar-

xistické filosofie, jiní zase se domnívají, že takový systém je třeba přiřadit k dialektickému materialismu jako zvláštní obor v podobě dialektické logiky.

Při tom někteří z těchto autorů poukazují na Heglovu filosofii a bezděky ji doporučují jako vzor podobné konstrukce a jako filosofii, která svojí strukturou stojí výš než filosofie marxistická. Zde přehlíží skutečnost, že Hegel ztotožňuje myšlení a bytí a jako výchozí bod své filosofie bere metodologické schéma, mající apriorní charakter. Jeho metoda je metoda výkladu absolutní pravdy i formou vývoje světa, čímž nabývá objektivního významu, stává se teorií a ztotožňuje v sobě teorii i metodu. Proto vidí Hegel podstatu filosofie v logice a podstatu logiky ve filosofických kategoriích, které jsou vyvozovány jedna z druhé a řazeny v systém. V důsledku toho celá Heglova metodologie, včetně logiky, nemá skutečný metodologický význam ve smyslu aktivního poměru myšlení k objektivní realitě a použití myšlenkové látky na tuto realitu, ale sama o sobě představuje svět jako takový.

Pro materialistu je tato cesta naprosto nepřipustná. Pokud interpretovat marxistickou filosofii jako systém kategorií ponechává stranou materialistickou filozofickou teorii anebo ji zcela likviduje tím, že materialismus redukuje na pouhý předpoklad stojící mimo ní.

Podobná snaha některých autorů skonstruovat dialektickou logiku na základě dějím myšlení, pojatých jako proces vyvozování jedněch kategorií z druhých, se mýjí cíle, protože to odporuje skutečným dějinám vývoje myšlení, a pak tím spíše nemůže představovat výraz objektivního systému světa. Navíc všeobecný systém kategorií pomíjí specifikum logiky jako vědy o myšlení a vede k její likvidaci.

Gropp zamítá veškeré úsilí o vybudování jakéhokoliv obecného systému kategorií, protože je již sám o sobě nevědecký a nemožný:

předně, hmota existuje v nekonečné rozmanitosti svých stránek, avšak objektivně neexistuje žádná universální subordinace jevů a věcí, jak si to vyžaduje podobný systém;

jevů a věcí existují v nekonečných vzájemných souvislostech a v protikladných vý-

vývojových tendenciach, zatímco absolútni subordinácie vnucuje svetu schéma jednosmerného neprotikladného vývoje s jeho štruktúrnym začiatkom a koncom;

slučovanie kategórií objektívnej reality s kategóriami poznávajúcimho myslenia v jeden obecný systém vede k idealistickej pusté schematisácii a formalizmu;

v obecném systéme kategórií sa nezbytné dospívá než si jej jeho zastánci práli, neboť jsou zde kategorie zhavovány svého reálného obsahu tím, že jsou v podobě zvláštní samostatné logiky kategorií oddělovány od předmětného vědomí, a tím i od sebe navzájem.

Kategorie ve filosofii, podobně jako v jiných vědách, mají podřízenou služební funkci vůči celkové teorii a metodě a v této jejich skutečné souvislosti je také jediné možné určit skutečný význam a jejich vzájemnou souvislost. Úkolem tedy nesmí být schematisace struktury marxistické filosofie, nýbrž její všestranný rozvoj, jehož výsledkem bude mimo jiné také správné řešení problémů abstraktně formální stránky myšlení.

S. Mirkovič

M. A. SVERDLIN, P. M. ROGAČEV, *PATRIOTIZM I INTERNACIONALIZM*. (Voprosy filosofii 1959, č. 1.)

V úvode článku autori zdôrazňujú, že idea internacionalizmu a idea vlastenectva nadobúdajú v boji proti imperializmu stále väčší význam, avšak každá zvlášť, a tým viac, ak sú postavené proti sebe, nemôžu napomáhať sociálny pokrok.

V prvej z troch častí článku, ktorá má názov *Protí revizionistickému špekulovaníu s vlasteneckým cítením nás*, hovorí sa o snahách súčasného revizionizmu stavať skúsenosť z boja za socializmus v jednej krajine proti skúsenostiam celého socialistického tábora a medzinárodného robotníckeho hnutia. Takéto snahy, ako ukazujú autori, sú príznačné pre program SKJ. Komunistov, verných marxizmu, obviňujú revizionisti okrem iného aj z nedostatku národnej hrdosťi.

Vlasteneckým záujmom národov v skutočnosti neškodí internacionalizmus, ale reakčný nacionalizmus revizionistov. Revizionisti, hlásajúci nacionalizmus voči krajinám socializmu, zároveň poklonkujú Západu. Toto

potvrdil aj vývoj názorov maďarských revizionistov, ktorí hovorili o akomsi „nadtriednom“ vlastenectve. Avšak vzťah vlastenectva k internacionalizmu nemožno pochopiť, ak sa neprihliada na ich triednu podstatu.

V druhej časti článku *Buržuovia a proletári vo vzťahu k vlastenectvu a internacionalizmu* — sa zdôrazňuje sociálnohistorický charakter vlastenectva. Buržoázne vlastenectvo je späté s nacionalizmom a je nepriateľské internacionalizmu. Medzinárodné zväzky buržoázie sú výplodom kozmopolitizmu a vytvárajú sa na základe podriaďovania sa slabého silnému.

Autori ďalej poukazujú na to, že ani v súčasnej dobe nie sú vyčerpané všetky možnosti buržoázneho vlastenectva v rámci buržoáznodemokratickej revolúcie. Dokonca aj za socialistickej revolúcie je možné vlastenectvo národnej buržoázie, kým táto ide proti imperializmu s robotníckou triedou.

Pre robotnícku triedu sú internacionalizmus a vlastenectvo charakteristické a existuje zásadný kvalitatívny rozdiel medzi vlastenectvom proletariátu a buržoázie.

Nakoniec v tretej časti *Socialistické vlastenectvo a medzinárodná solidarita pracujúcich* sa vysvetľuje, že národný útlak a proletársky internacionalizmus sú druhoradé otázky vzhľadom na triedny boj proletariátu.

Socialistické vlastenectvo, ktoré vzniklo po VOSR, je vlastenectvo nového typu. Prejavuje sa to hlavne v tom, že vlastenectvo jedného národa v boji za socialistickú vlasť prispieva k rozvoju vlastenectva národov iných. Najvyšším prejavom internacionalizmu sú vzťahy medzi socialistickými krajinami, ktoré sa zakladajú na rovnoprávnosti malých i veľkých krajín, štátnej samostatnosti a bratskej vzájomnej pomoci.

Revizionisti sa mechanicky snažia prenášať kapitalistické zákony do socializmu a hovoria o akejsi „nerovnomernosti“ vývoja socialistických krajín. Na základe toho vodujú, že existuje vraj vzťah „podriaďenosti“ niektorých socialistických krajín krajinám najvyšším atď.

V súčasnosti musia byť vlastenectvo a internacionalizmus úzko späté s bojom proti imperialistickej vojne. Mier sa nedá ubrániť bez medzinárodnej solidarity pracujúcich na čele s SSSR.

V. Č.